

УДК 911.3

Лук'янчук Тарас, ст. магістратури природничо-географічного факультету; науковий керівник – к.геогр.н., доцент О. В. Яроменко; (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ АНАЛІЗ НАРОДЖУВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ У РОКИТНІВСЬКОМУ РАЙОНІ

***Анотація.** У статті проаналізовано просторово-часові особливості показників народжуваності населення у Рокитнівському районі. Здійснено аналіз динаміки загального коефіцієнта народжуваності. Визначено його територіальні особливості. Проаналізовано абсолютні дані по чисельності новонароджених у районі. Висвітлено динаміку коефіцієнтів народжуваності у розрізі сільських (селищних) рад району. Охарактеризовано сучасні тенденції зміни рівня народжуваності на Рокитнівщині. Висвітлено вплив сучасного режиму народжуваності населення Рокитнівського району на демографічну ситуацію.*

***Ключові слова:** народжуваність, загальний коефіцієнт народжуваності.*

***Аннотация.** В статье проанализированы пространственно-временные особенности показателей рождаемости населения в Рокитновском районе. Проведен анализ динамики общего коэффициента рождаемости. Определены его территориальные особенности. Проанализированы абсолютные данные по численности новорожденных в районе. Освещена динамика коэффициентов рождаемости в разрезе сельских (поселковых) советов района. Охарактеризованы современные тенденции изменения уровня рождаемости на Рокитновщине. Освещено влияние современного режима рождаемости населения Рокитновского района на демографическую ситуацию.*

***Ключевые слова:** рождаемость, общий коэффициент рождаемости.*

***Annotation.** The article analyzes the spatial and temporal features of population fertility in Rokytno district. The analysis of the dynamics of total fertility rate has been done. Its regional peculiarities are determined. The data on the absolute number of newborns in the area is analyzed. The dynamic of fertility rates in the context of rural (township) council district is highlighted. The current trends in the birth rate in Rokytno region are characterized. The influence of current fertility of population in Rokytno district on the demographic situation is highlighted.*

Keywords: *birth rate, total fertility rate, the number of newborns, spatial-temporal.*

Сучасний рівень народжуваності в Україні оцінюється як український низький, як за історичними мірками, так і у міжнародному контексті. Показники народжуваності залишаються одними із найнижчих на європейському просторі й тим більше у порівнянні з їх рівнями, що мали місце в Україні в осяжній історичній ретроспективі. Зниження народжуваності в нашій країні протягом тривалого історичного проміжку часу відповідає загальним цивілізаційним тенденціям демографічної динаміки. Але поглиблене дослідження перебігу цього процесу як у просторовому, так і в часовому аспекті, аналіз загальних і специфічних чинників динаміки народжуваності в Україні не втрачає своєї актуальності.

Питанням дослідження приділяється значна увага у працях українських вчених, які займались вивченням народжуваності населення України: О. Авраменко, Б. Крімер, Н. Лакіза-Сачук, Ю. Муромцева та ін.

Метою статті є аналіз динаміки коефіцієнта народжуваності у Рокитнівському районі Рівненської області та визначення його територіальних особливостей. **Завдання дослідження:** проаналізувати загальний коефіцієнт народжуваності у районі та його динаміку, відмінності за сільськими (селищними) радами, прослідкувати сучасні тенденції зміни рівня народжуваності на Рокитнівщині.

Народжуваність як демографічний процес забезпечує оновлення населення завдяки появі нових життів. За своєю власною природою кількісні показники народжуваності не можуть змінюватись настільки ж різко, як скажімо, параметри смертності (війни, епідемії, геноцид тощо). Проте, параметри народжуваності міцніше пов'язані з різними чинниками. Показники народжуваності значно варіюють залежно від комбінованого впливу багатьох факторів: фізіологічних, шлюбно-сімейних, соціальних, економічних, культурних, релігійних. Одним із факторів, що відіграє у сучасних умовах головну роль, є репродуктивна поведінка.

Для вимірювання народжуваності застосовують систему показників, яка дозволяє визначити загальний її рівень, динаміку та інтенсивність.,

Серед найважливіших сучасних тенденцій народжуваності в Україні є те, що показник народжуваності продовжує знижуватися; рівень народжуваності не відповідає вимогам простого відтворення населення; у дітородній поведінці населення спостерігається спад народження дітей на одну жінку фертильного віку у міському і сільському населенні.

У Рокитнівському районі та сусідніх з ним районах Рівненської і Житомирської області в цілому спостерігається краща ситуація з показниками народжуваності, ніж в Україні та Рівненській області.

Найменші показники народжуваності спостерігалась в 2007 р. Найбільша народжуваність спостерігалась в 2012 р. [1].

Загальний коефіцієнт народжуваності Рокитнівського району змінюється хвилеподібно, це можна побачити виходячи з рис. 1. Підвищення його спостерігалось в 2008 р (24 %), 2010 р. (22,9 %), 2011 р. (24,4 %), 2012 р. (25,8 %). А спади прослідковуємо у 2009 р. (22,3 %), 2013 р. (23,3 %). Але в цілому зберігається тенденція до зростання. Тренд зміни коефіцієнта народжуваності відповідає поліноміальній функції четвертого степеня. З графіка тренду добре видно хвилеподібну природу динаміки показника. При чому кожна хвиля характеризується піковим показником у порівнянні з попередньою хвилею. На даний час народжуваність дещо знизилась, але очікується її черговий підйом у найближчі два-три роки [2;3].

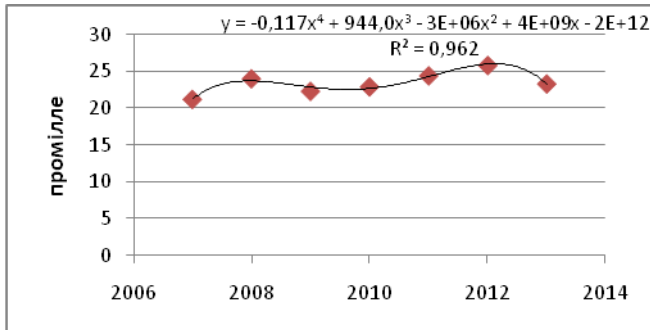

Рис 1. Загальний коефіцієнт народжуваності в Рокитнівському районі [2]

Проаналізувавши абсолютні дані по чисельності новонароджених в Рокитнівському районі, можна спостерігати хвилеподібні зміни. Найбільша народжуваність спостерігалась в 2012 р. (1391 осіб). Найменші показники народжуваності спостерігалась в 2007 р. (1114 осіб) (рис. 2).

У порівнянні в цілому з Україною, можна сказати що загальний коефіцієнт народжуваності у Рокитнівському районі, в 2 рази вищий, ніж середній показник по Україні. В Україні показник народжуваності теж змінюються хвилеподібно. Але амплітуда цих хвиль не зовсім співпадає з Рокитнівським районом. До 2014 р. коефіцієнт народжуваності в Україні зростав, а в Рокитнівському районі уже 2013 р. спостерігався спад народжуваності. Хоча можна зазначити, що загальний коефіцієнт народжуваності у районі все одно вищий, ніж по Україні.

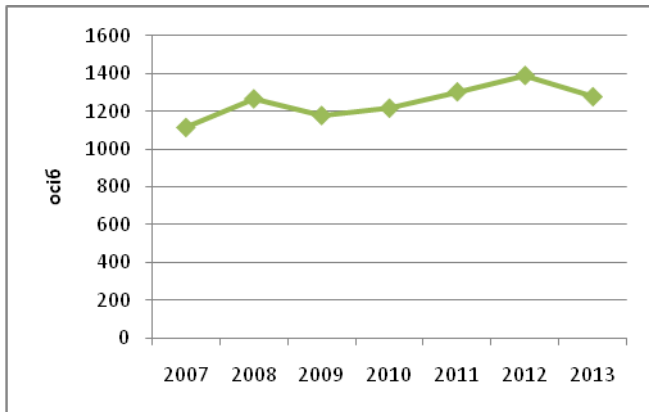

Рис 2. Чисельність новонароджених в Рокитнівському районі (побудовано за [2])

У 2013 році найвищий показник рівня народжуваності населення спостерігався у Старосільській сільраді – 32,5 %, найнижчий – у Сновидовицькій (13,1 %). У більшості сільських рад коефіцієнт народжуваності не вищий 20 % (Борівська, Біловізька, Кисорицька, Кам'янська, Масевицька, Рокитнівська та Томашгородська), у чотирьох – від 20 до 30 % (Березівська, Блажівська, Вежицька та Карпилівська), і в Глиннівській сільській раді цей показник вищий 30 %.

У Рокитнівському районі сформувалися два реалі підвищеної народжуваності. Перший – на півночі району у білоруському прикордонні, другий – на півдні району у Карпилівській сільській раді. До першого ареалу належить Глиннівська сільська рада. Село Глинне Рокитнівського району Рівненської області є унікальним за темпами народжуваності – найвищі показники у Європі, та втричі вищі ніж середньостатистичні по Україні. У 764 дворах із 1000, які складають село Глинне, живуть багатодітні сім'ї. 200 його мешканок мають звання «мати-героїня» [3].

Території із найнижчими показниками народжуваності становлять суцільну смугу на сході вздовж кордону з Житомирською областю.

Зростання коефіцієнта народжуваності за 2010 – 2013 рр. видно лише в двох сільських радах – Блажівській та Масевицькій (рис.3). За три роки цей показник зріс на 0,8 % та 5,2 % відповідно. Зменшення спостерігалось у Біловізькій (з 29,4 до 17,5 %), Глиннівській (з 38,0 до 31,9 %) та Сновидовицькій (з 18,7 до 13,1 %) сільських радах [4].

Для багатьох сільських рад характерне коливання рівня народжуваності, особливо це проявляється в Карпилівській, Кисорицькій та Томашгородській сільських радах.

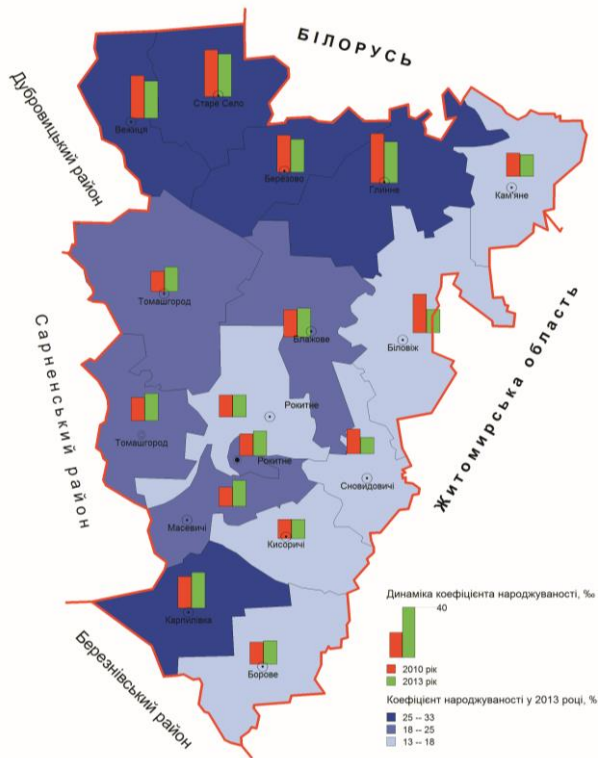

Рис. 3. Динаміка коефіцієнтів народжуваності у розрізі сільських (селищних) рад Рокитнівського району (побудовано за даними відділу статистики Рокитнівського району)

В районі спостерігається перевищення коефіцієнтів народжуваності у сільського населення, порівняно з міським. У смт Рокитне та Томашгород коефіцієнт народжуваності нижчий, ніж загалом по району. У 2013 році цей показник становив 19,1 % та 21,5 % відповідно.

Високі показники народжуваності можна пояснити тим, що в селах зберігається традиція багатодітності. Релігійних фактор відіграє також важливу роль. Протестанти суворо дотримуються заборони абортів їхньою релігійною громадою. Тому в селах, де присутні такі релігійні течії, багатодітність характерна практично для всіх сімей. У Рокитнівському районі наймолодше населення в порівнянні з іншими районами, тут наявні компактні поселення національних меншин білорусів, які мають вищі

показники дітородної активності, у районі значна кількість великих за розміром сільських населених пунктів.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновки, що загальний коефіцієнт народжуваності Рокитнівського району змінюється хвилеподібно, але в цілому переважає тенденція до зростання. На даний час народжуваність дещо знизилась, проте очікується її черговий підйом у найближчі два–три роки. В Україні показник народжуваності теж змінюються хвилеподібно. Але амплітуда цих хвиль не зовсім співпадає з Рокитнівським районом Рівненщини.

Вплив сучасного режиму народжуваності населення Рокитнівського району на демографічну ситуацію району проявляється у наступному: 1) завдяки високим показникам народжуваності сформувався додатний природний приріст, 2) населення зростає завдяки перевищенню народжуваності над смертністю; 3) населення району за рахунок високої народжуваності має найменший середній вік населення; 4) високі показники народжуваності забезпечують збалансування чисельності чоловічого та жіночого населення, питома вага чоловічого населення у районі є однією з найвищих серед районів Рівненської області.

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua> 3. Романів О., Яроменко О., Лук'янчук Т. Феномен високої народжуваності у Рокитнівському районі Рівненської області // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції з участю закордонних учених, присвяченої 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 19-20 листопада 2015 р. / [відп. ред. : проф. О.І. Шаблій]. – Львів : Львівський нац. ун-т імені Івана Франка, 2015. – С. 169–176. 4. Рівненщина 2013: Статистичний щорічник Рівненської області. Рівненське обласне управління статистики. – Рівне, 2014. – 468 с.